

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

БОЧАНА ВІТАЛІЯ ІГОРОВИЧА

«Управління стійкістю грошового обігу в Україні»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність дисертаційного дослідження

Грошовий обіг є основою функціонування фінансової системи і економіки країни загалом, оскільки забезпечує обслуговування потреб в грошових коштах всіх економічних агентів і сфер економічної діяльності, а також сприяє збалансованості попиту і пропозиції на товарному і фінансовому ринках за допомогою регулювання грошової маси та інших монетарних показників. Політика у сфері грошового обігу має велике значення для кожної країни, оскільки шляхом зміни пропозиції грошей вона спрямована на забезпечення ефективного функціонування економіки, а її ключовими цілями є цінова стабільність, стійкість обмінного курсу, інтенсифікація економіки, забезпечення зайнятості, урівноваження платіжного балансу, зростання добробуту населення тощо.

Саме тому управління стійкістю грошового обігу виступає необхідною передумовою забезпечення економічної рівноваги для будь-якої країни. Це проявляється у забезпеченні стабільності усіх цін і тарифів, повному задоволенні платоспроможного попиту на товари і послуги, збалансуванні обсягів споживання і заощадження, відповідністю швидкостей обороту грошей і товарної маси, а в кінцевому результаті – збалансованому розвитку економіки завдяки дотриманню закону грошового обігу. І навпаки, розлад грошового обігу, значні темпи інфляції, невизначеність у монетарному орієнтирі ведуть до руйнації ринкових механізмів, сприяють падінню обсягів виробництва, загрожують розвалом усієї соціально-економічної системи.

Фінансово-економічна криза, що розгорнулася в Україні, призвела до розбалансування основних макроекономічних пропорцій, дестабілізувала банківську систему, суттєво вплинула на характер і динаміку грошового обігу. У результаті посилились суперечності економічного розвитку, високими залишаються темпи інфляції, частка готівки в платіжному обороті та рівень доларизації економіки. В умовах поглиблення структурних перетворень в економіці виняткового значення набуває проблема вдосконалення управління стійкістю грошового обігу, особливо при вибленні орієнтирів грошово-кредитної політики. Відтак, це вимагає здійснення відповідних досліджень з метою усунення наявних недоліків та суперечностей в економічному розвитку, які зумовлені неналежним управлінням стійкістю грошового обігу. Тому дисертаційне дослідження Бочана В.І., яке присвячено поглибленню теоретичних положень, розробленню методичних підходів і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні, слід вважати актуальним і своєчасним.

Дисертаційна робота є складовою науково-дослідної роботи Львівського національного університету імені Івана Франка «Управління відтворенням банківського і страхового бізнесу в Україні» (реєстраційний номер 011611001643), у межах якої автор розробив рекомендації щодо удосконалення управління стійкістю грошового обігу в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

Ознайомлення зі змістом автореферату і дисертаційної роботи дозволяє константувати глибину розроблення досліджуваної проблематики та наукову новизну доробку автора. Дисертаційна робота має логічну структурну побудову, її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження та відповідає визначеним меті та завданням. Тема дисертаційної роботи, на наш погляд, розкрита достатньо повно, поставлені завдання знайшли своє вирішення.

Структура дисертаційної роботи є ⁴ узгодженою з назвою, метою та завданнями наукового дослідження.

У першому розділі роботи розкрито сутність, особливості понять «грошовий обіг», «стійкість грошового обігу», «управління стійкістю грошового обігу», обґрунтовано принципи, методи та наукові підходи управління стійкістю грошового обігу. Повністю переконливими можна вважати аргументи дисертанта щодо сутності грошового обігу як послідовного процесу (емісія, переміщення між економічними суб'єктами, вилучення з обігу грошей), внаслідок чого здійснюється здійснення платежів і розрахунків та обслуговування економічних процесів на макрорівнях (с. 25). Логічними видаються трактування понять «стійкість грошового обігу» як конкретного стану грошового обігу, за якого забезпечується цінова стабільність в економіці країни (с. 29) та «управління стійкістю грошового обігу» - за рахунок введення автором такої характеристики як спрямованість на протидію негативним чинникам впливу і загрозам стабільності грошової одиниці (с. 56 - 57). Можна погодитися із розробленою автором класифікацією методів управління стійкістю грошового обігу за ознакою сфери впливу (с. 58 - 59).

Другий розділ роботи присвячено розробленню науково-методичного підходу до оцінювання ефективності управління стійкістю грошового обігу, дослідженню умов та чинників впливу на зазначений процес, аналізу стану і тенденцій у сфері грошового обігу в Україні. Найбільш вагомими здобутками розділу 2, що заслуговують на увагу, є розроблений та обґрунтований автором алгоритм оцінювання ефективності управління стійкістю грошового обігу (с. 73 - 79), а також отримані за допомогою економетричного аналізу прогнозні моделі формування національного доходу залежно від матеріальних, соціальних витрат, дебіторської і кредиторської заборгованості (с. 124-131).

У третьому розділі розроблено наукові підходи та практичні рекомендації щодо вдосконалення управління стійкістю грошового обігу в

Україні. У роботі достатньою мірою обґрунтовано пропозиції щодо механізму стимулювання домогосподарств до участі в інвестиційному процесі шляхом зберігання власних заощаджень на цільових інвестиційних рахунках (с. 160 - 163), створення та функціонування в Україні державного стабілізаційного фонду та організації його фінансових відносин (с. 171 - 175), удосконалення валютно-курсової (с. 182 - 183) та монетарної (с. 184 - 190) політик, підвищення рівня прозорості НБУ у питаннях забезпечення стійкості грошового обігу (с. 194 - 197), підвищення рівня фінансової грамотності населення (с. 197 - 198).

Найважливіші результати дисертаційної роботи, які, на нашу думку, можна віднести до елементів наукової новизни, такі:

уточнено визначення термінів «грошовий обіг» - за рахунок виокремлення стадій руху грошей (с. 25); «стійкість грошового обігу» - як конкретного стану грошового обігу, за якого забезпечується цінова стабільність в економіці країни (с. 29); «управління стійкістю грошового обігу» - за рахунок введення додаткової його характеристики як спрямованість на протидію негативним чинникам впливу і загрозам стабільності грошової одиниці на базі застосування відповідних інструментів (с. 56 - 57);

набула подальшого розвитку класифікація методів управління стійкістю грошового обігу за ознакою сфери впливу (монетарні, валютні, інфраструктурні, гарантійні, інформаційно-просвітницькі, інституційні, антикорупційні), що формує наукову базу для визначення пріоритетів та розроблення заходів з вдосконалення управління стійкістю грошового обігу (с. 58 - 59);

удосконалено науково-методичний підхід до аналізу ефективності управління стійкістю грошового обігу шляхом виокремлення аналізу його чинників і ризиків, що дає змогу виявляти загрози у сфері грошового

обігу та здійснювати пошук резервів для вдосконалення зазначеного процесу (с. 73 - 79);

на основі узагальнення та систематизації зарубіжного досвіду управління стійкістю грошового обігу обґрунтовано авторські пропозиції щодо напрямів їх імплементації у вітчизняну практику (с. 150-151).

розвинуто науково-практичний підхід до стимулювання домогосподарств щодо використання неофіційних заощаджень в інвестиційному процесі на базі створення умов для їх зберігання на інвестиційних рахунках у банках та пільгового оподаткування (с. 160-163);

розроблено підхід до організації діяльності державного стабілізаційного фонду з огляду на визначення параметрів його діяльності, обґрунтування вимог до ресурсного забезпечення, структури портфеля активів, а також напрямів взаємодії з економічними суб'єктами з приводу використання коштів та висвітлення його ролі в сприянні стійкості грошового обігу (с. 171 - 175).

Детальне вивчення змісту дисертаційної роботи, наведених у ній статистичних даних і розрахунків дає можливість зробити висновок про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації. Не викликає сумніву достовірність наукових висновків, отриманих теоретичних узагальнень, методичних підходів, оскільки в основу наукового дослідження покладено законодавчі і нормативно-правові документи, що регламентують процеси управління грошовим обігом в Україні, праці вітчизняних та зарубіжних економістів. Зокрема у роботі проведено детальний розгляд та узагальнення сучасних економічних теорій у сфері досліджуваної проблематики (підр. 1.2., с. 39 - 56).

У дисертації вміло використано значний масив статистичного і фактологічного матеріалу, який якісно опрацьовано і подано в таблицях і рисунках. Так, у роботі проведено ретельний і неупереджений аналіз стану і тенденцій у сфері грошового обігу України (с. 84 - 117), а також узагальнено та

систематизовано зарубіжний досвід управління стійкістю грошового обігу (с. 134 — 149). Основні положення роботи базуються на використанні та узагальненні даних статистичних служб України, НБУ, а також даних періодичних видань, аналітичних розрахунків автора тощо.

Отримані здобувачем наукові результати та висновки дисертаційної роботи характеризуються належним рівнем обґрунтованості, оскільки при її підготовці використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження - індукції і дедукції, логічного узагальнення, аналізу і синтезу, історичний метод, методи структурного, факторного і статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання та прогнозування, а також наукового абстрагування та системного підходу.

Викладене вище дає можливість висловити позитивний висновок стосовно наукового рівня, достовірності подання в дисертації матеріалу, теоретичних обґрунтувань і аргументації всіх положень, які висунуто до захисту, практичного значення висновків і рекомендацій, що випливають із дисертації.

Зауваження та дискусійні положення

Незважаючи на високий рівень теоретичного обґрунтування і переконливість методичних і аналітичних положень дисертації Бочана В.І., її змістовність та логіку викладення матеріалів дослідження, вважаємо за необхідне відзначити деякі дискусійні положення та зауваження:

1. На с. 57 - 58 автор виклав власні погляди щодо переліку і змісту принципів управління стійкістю грошового обігу, однак чітко не обґрунтував їх наукове і практичне значення.

2. Погоджуючись із міркуванням автора стосовно ефективності управління стійкістю грошового обігу, про яку слід судити за ступенем досягнення цілей та виконання завдань (с. 79), у роботі доцільно було б навести систему показників, або принаймні критеріїв, використання яких дало б змогу отримати ширше уявлення про зазначену характеристику та оцінити її рівень.

3. Певне практичне значення можуть мати розроблені автором економіко-математичні моделі формування національного доходу залежно від матеріальних, соціальних витрат, дебіторської і кредиторської заборгованості (с. 124-131), однак дисертаційна робота більше б виграла, якщо б автор додатково сформував багатofакторну модель залежності обсягу національного доходу чи ВВП від зміни обсягів грошової маси, індексу споживчих цін, обов'язкових резервів, валютного курсу, процентних ставок центрального банку тощо.

4. Відзначаючи змістовність авторських пропозицій щодо механізму стимулювання домогосподарств до участі в інвестиційному процесі шляхом зберігання власних заощаджень на цільових інвестиційних рахунках (с. 160 - 163), було б доцільно коротко обґрунтувати аналогічний механізм для юридичних осіб, який би передбачав амністію їхніх неофіційно зароблених коштів з подальшим спрямуванням на потреби соціально-економічного розвитку України.

5. Досить цікавими видаються міркування автора щодо розроблення стратегії забезпечення фінансової стабільності в Україні (с. 192). На наш погляд робота значно виграла б, якщо б автор коротко обґрунтував структуру такого документа і висвітлив механізм її втілення у формі методичних рекомендацій.

Проте вказані зауваження лише додатково дають змогу переконатися у складності та багатоаспектності проблемних питань, які вирішуються у дисертантом, суттєво не впливають на основні якісні характеристики проведеного дослідження та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Бочана В.І. характеризується науковою новизною і прикладним значенням, що є певним внеском дисертанта у проблематику управління грошовим обігом.

Теоретичне значення розробок дисертанта полягає в розширенні та уточненні понятійно-категорійного апарату, класифікації методів і чинників, узагальненні зарубіжного досвіду у сфері досліджуваної проблематики.

Наукове значення розробок дисертанта полягає у тому, що нові теоретичні, методичні засади і науково-практичні підходи до вдосконалення процесів управління стійкістю грошового обігу, отримані в процесі дослідження, виступають своєрідним внеском в економічну науку.

Результати дисертаційного дослідження мають наукову цінність і практичну значимість для обґрунтування механізмів вдосконалення управління стійкістю грошового обігу. Вони можуть бути використані Національним банком України для формування стратегічних і прогнозних документів щодо оптимізації грошового обігу, а також у навчальному процесі вищих навчальних закладів при підготовці фахівців-економістів.

Розробки автора впроваджені в діяльність управління НБУ у Львівській області, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Львівському інституті економіки і туризму, Регіональній філії Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові, що підтверджується належними документами.

*Повнота висвітлення наукових результатів дисертації
в опублікованих працях*

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені у 19 наукових працях, з яких 10 статей у наукових фахових виданнях (з них 2 включено до міжнародних наукометричних баз), 9 - матеріали участі у науково-практичних конференціях. В опублікованих працях відображені положення всіх трьох розділів дисертації. Результати дослідження пройшли необхідну апробацію у вигляді доповідей та виступів на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

В опублікованих наукових працях розкривається сутність та зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової

новизни. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Відповідність змісту автореферату та основних положень дисертації

В авторефераті дисертації розкрито актуальність обраної теми, наукову новизну розробок, висновки та рекомендації автора. Він є ідентичним дисертації за структурою та змістом, та не містить інформації, яка відсутня у дисертаційній роботі.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація написана державною мовою. Вона складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Структурна побудова дисертації Бочана В.І. відповідає кваліфікаційним ознакам, стиль викладення та подача матеріалу досліджень є логічними, послідовними та зв'язаними єдиною цільовою спрямованістю. Дисертація оформлена відповідно нормам і правилам Міністерства освіти і науки України, є завершеною науково-дослідною роботою, яка характеризується високим науковим рівнем.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Бочана Віталія Ігоровича “Управління стійкістю грошового обігу в Україні” є самостійною завершеною цілісною науковою працею, у якій вирішено актуальне наукове завдання - удосконалення процесу управління стійкістю грошового обігу в Україні.

За змістом та якістю теоретико-методологічних та практичних розробок робота Бочана В.І. відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: тему дисертаційної роботи належним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи вирішено. Наукова новизна основних положень дисертації полягає у тому, що вони відзначаються особистим авторським підходом до постановки і вирішення досліджуваної проблеми.

За своїм змістом дисертаційна робота відповідає профілю спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 Львівського національного університету імені Івана Франка та паспорту спеціальності 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит.

Загалом, дисертація на тему "Управління стійкістю грошового обігу в Україні" за своїм змістом і фаховим спрямуванням відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами і доповненнями), а її автор - Бочан Віталій Ігорович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент,

завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівського навчально-наукового інституту
Державного вищого навчального закладу
«Університет банківської справи»
доктор економічних наук, професор

Б.І. Пшик

Підпис д.е.н., професора, завідувача кафедри фінансів, банківської справи та страхування Львівського навчально-наукового інституту Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи» Пшика Богдана Івановича засвідчую:

Заступник директора
Львівського навчально-наукового інституту
Державного вищого навчального закладу
«Університет банківської справи»
доктор економічних наук, доцент

В.В. Рисін